

Розвиток та саморозвиток особистості ліцеїста в акмепросторі ліцею

Ганна САЗОНЕНКО,

кандидат педагогічних наук, народний вчитель України, директор Українського гуманітарного ліцею Київського національного університету імені Тараса Шевченка,

Наталія НЕСТЕРЕНКО,

вчитель-методист, заступник директора з виховної роботи Українського гуманітарного ліцею Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Найважливіша функція освіти – бути «генетичною матрицею» суспільства, чинником оновлення соціуму і творення нових форм суспільного життя; сприяти розвитку особистості, вихованню творчої індивідуальності. З огляду на це, потребують переосмислення цінності, тенденції, орієнтири, потреби й інтереси, по'язані із самовдосконаленням людини, вибором нею життєвої позиції та досягненням самореалізації в майбутньому. Тож актуалізується визначення нового концептуального підходу до дослідження проблеми розвитку та саморозвитку особистості ліцеїста в контексті акмеології як науки про вдосконалення людини у досягненні вершини («акме») щодо фізичного, духовно-морального і професійного розвитку.

Ідея освіти, зорієнтована на розвиток особистості, не є новою. Ще з часів Плутарха, Т. Кампанелли, Й. Песталоцці й А. Дістервега, К. Ушинського і Дж. Дьюї йшлося не лише про школу знань, а й про школу життя, яка розвивала б душу й розум. Розглянемо, що ж означає орієнтація освіти на особистість.

Це можна зрозуміти, по-перше, як освіту, що забезпечує розвиток особистості, по-друге, – як освіту, що відповідає запитам особистості. У тоталітарній державі наголошувалося передусім на першій позиції: сформувати особистість відповідно до ідеології режиму. Суспільство з демократичною домінантою визнає інший пріоритет – самореалізацію особистості.

Філософська концепція особистості ґрунтується на поняттях: розуміння особистості як індивідууму, який інтегрує соціально значущі риси цього суспільства, що набуваються під час предметно-практичної діяльності людини в конкретно-історичних обставинах і умовах її життя; опертя на природну основу особистості, її специфічні психофізіологічні властивості та особливості, що забезпечує

опанування соціально значущих рис особистості; особистість як сукупність неповторних, суто індивідуальних рис, які визначають соціальну сутність такої людини та вирізняють її з-поміж інших (С.Л. Рубінштейн, В.М. М'ясищев, О.М. Леонтьєв, Б.Ф. Ломов, В.А. Петровський).

Загально визнано, що поняття «індивід» вживається в значенні «конкретна людина», одиничний представник людського роду. «Індивідуальність» означає те особливе й специфічне, що відрізняє одну людину з-поміж інших, разом з її природними і соціальними, фізіологічними та психічними, успадкованими і набутими якостями.

Питання пізнання людини, передусім себе самого, досліджував ще Григорій Сковорода. Він вважав, що поверхові знання як про себе, так і про інших, є втратою для людини: «А не розуміти себе самого – це те ж таки, слово в слово, що згубити себе. Коли в твоїй хаті заховано скарб, а ти не знаєш, це все одно, слово в слово, що його нема. Отже, пізнати самого себе і відшукати себе самого і знайти людину – одне і те ж. Але ти себе не знаєш і не маєш у собі людини, в якій є очі й ніздрі, слух та інші відчуття, як же тоді можеш розуміти й знати свого друга, коли сам себе не розумієш і не маєш?» [1].

Отже, людина має потенціал і потребу в особистісному зростанні й реалізації своїх здібностей. Особистісне зростання, пізнання й прийняття себе важливі для взаєморозуміння з іншими людьми, задоволення значущої потреби, яку А. Маслоу називає прийняттям. Серед визначень щодо розвитку особистості звернімо увагу на те, що обґрунтував В.А. Петровський. Він наголошує: «Розвиток особистості – це саморух, що відбувається у внутрішньому просторі особистості», але це і простір її зв'язків із іншими людьми. А тому суттєва ознака поняття «розвиватися» розкриває зв'язок із самореалізацією й означає «розгортатися», «розвертатися», «досягти значного ступеня вияву», ставати розумово, духовно вищим, кращим, досконалішим,

*Традиційна зустріч-діалог із Президентом України (1991–1994),
головою Піклувальної ради ліцею Леонідом Кравчуком*

підійматися на вищій щабель, досягти високого рівня в чому-небудь [3]. Розвиток, особливо особистісний, має відбуватися протягом усього життя людини. К.Роджерс наголошував, що кожна людина має здатність рухатися до зрілості.

Виховання особистості як мета освіти в усі часи і є формальністю. Якщо мета не формальна, вона має бути представлена в змісті освіти. Справді, коли ми вчимо дитину бути об'єктом власного життя? Мати власну позицію? Брати на себе відповідальність за свій вибір? Навіть учитель сьогодні не завжди є суб'єктом власного вибору. Особистісно орієнтована освіта так і залишиться міфом до тих пір, поки ми не замислимося, для чого ми вчимося і живемо. «Знання мені потрібні, перш за все, тому що я маю стати людиною, громадянином своєї Вітчизни, батьком, матір'ю, культурною особистістю!» – писав В.О. Сухомлинський.

Сьогодні в контексті ринкової економіки освіта часто розглядається як надання освітніх послуг, вона стає соціальним (або кар'єрним) міфом, моделлю соціального успіху. Акмеологічна модель розглядає мету освіти як цілісний розвиток особистості, що виявляється в інтегральній якості – зрілості: особистісній, духовній, соціальній, професійній.

Постає запитання: як допомогти учневі знайти шлях до особистісного зростання?

Ставлення до дитини як до рівноправного партнера передбачає відмову сприймати процес освіти лише як передачу знань, орієнтує на визнання вихованця носієм активності, джерелом пізнання й перетворення дійсності, а також на потребу в розвитку самостійності, ініціативи, творчості дитини. Незалежне критичне мислення, готовність до відповідальної дії, зорієнтованість на майбутнє та відкритість до інновацій – ось ті компетентності, що потрібні сучасним ліцеїстам, ті стабільні цінності, що ґрунтуються на повазі та дотриманні прав людини, миру, свободи, рівності.

Відомі постулати «Навчити не можна – можна навчитися» і «Людина виховує себе сама» ілюструють безцінний внесок самоосвіти або інформальної освіти та самовиховання в акмеологічний поступ особистості. Інформальна освіта дає змогу засвоїти знання, не передбачені офіційною системою освіти, але життєво необхідні людині для здійснення її цілей. Самовиховання – це плекання в собі певних моральних властивостей (цінностей). Ці чинники забезпечують піднесення людини над буденністю. Доктор філософських наук, професор І.Вернудіна зазначає, що ті, хто досягає в житті значно більшого, ніж інші, живуть, так би мовити, не за типовим проектом, а за індивідуальним. Вона виокремила такі базові умови реалізації «персоналізованого сценарію»: успішні люди не бояться проблем і труднощів; їм цікаво жити; усвідомивши свої справжні бажання, вони здатні зважитися на кардинальні зміни як в особистому, так і в професійному житті; такі люди перебувають у постійному розвитку, вони здатні створювати власний світ і світ навколо себе, тобто те, що нині називають «високою якістю життя», оптимальним складником якої є: самореалізація особистості [6].

З огляду на це, основою філософії навчання та виховання в ліцеї є становлення відповідальної особистості, здатної до саморозвитку, самоактуалізації, творчого самовираження; особистості мобільної, динамічної, конструктивної, яка зможе реалізувати своє життєве призначення шляхом особистого вибору. Виховання – особлива сфера практичної життєдіяльності людини й найголовніше завдання педагогів – учити особистість саморозвитку, самовдосконаленню, завжди і в усьому робити свій свідомий вибір.

Український гуманітарний ліцей – заклад акмеологічний, а акмеологія (від грець. *акме* вершина) – це наука про здобутки людини на етапі досягнення нею успіху. Концепція педагогічної акмеології,

педагогіки успіху базується на принципі потенційної реалізації людини [9].

Оскільки акмеологія – наука про вдосконалення людини, психолого-педагогічний супровід у досягненні вершини («акме») фізичного, духовно-морального і професійного розвитку, то зусилля педагогічного колективу ліцею спрямовані на забезпечення акмеологічного характеру освітнього простору, в центрі якого – плекання успішної людини, формування позитивної мотивації успіху, навчання мистецтву життя. А тому найважливіші принципи акмеології як науки та методи досягнення «акме» – це самоорганізація як єдність індивіда, особистості і суб'єкта діяльності; самопідготовка, що означає формування творчого потенціалу особистості; самореалізація і її результат – визнання в суспільстві.

Отже, самоорганізація індивідуальності охоплює самопідготовку й самоменеджмент. *Самопідготовка* означає розвиток творчого потенціалу індивідуальності, а *самоменеджмент* – втілення цього потенціалу в життя. Водночас самопідготовка передбачає набуття таких компетенцій, які обрані індивідуально – *самоосвіту й самовиховання*, розвиток таких моральних якостей особистості, які не гарантуються соціальним простором. Особливо значущими є виховання таких рис, що дають можливість перемагати й досягати поставленої мети. Ще важливішим є двоїстість процесу *самореалізації* як складників самоактуалізації і самоствердження. *Самоактуалізація* передбачає одержання результату, що становить для особистості найвищу цінність. Але цього недостатньо для повної самореалізації, а тому надалі передбачається досягнення суспільно визнаного результату. Без громадського визнання результату індивідуальної діяльності самореалізація неможлива, а тому в основі розвитку особистості – «самість», що ґрунтується на принципах: *самовизначення, самовдосконалення,*

самовираження, самореалізація, самоосвіта, самовиховання та саморозвиток.

Отже, соціально-педагогічний результат – це зрілість, вершина розвитку особистості учня.

Окремо варто розглянути траєкторію особистісного розвитку. Ми провели аналіз моделей індивідуального розвитку ліцеїстів 8-го класу – I курсу. З'ясуємо, як учні 8-го класу – III курсу вибудовують свою траєкторію розвитку? Що їх цікавить? Чого вони прагнуть?

Можна виокремити три тенденції саморозвитку ліцеїстів, що відбувається у таких системах:

- інтелектуальний розвиток – система «Світ – особистість»;
- громадянський та естетичний розвиток – система «Особистість–особистість»;
- духовний та моральний розвиток – система «Внутрішнє «Я»».

За результатами анкетування ліцеїстів можна простежити їх траєкторію особистісного розвитку в кожній із підсистем (див. табл. 1):

Отже, саморозвиток – це усвідомлений і керований особистістю процес, у результаті якого відбувається вдосконалення фізичних, розумових і моральних можливостей людини, розгортання її неповторної індивідуальності, або феномену. Процес саморозвитку не має меж, як не має меж досконалості людина.

Проте проблема саморозвитку особистості в практичній педагогічній діяльності заслуговує на більшу увагу науковців і педагогів. Проведене анкетування учнів 8-х класів та 13-ї групи (новоприбулих) підтверджує цю думку. 29% ліцеїстів, відповідаючи на запитання «У чому полягає сутність процесу саморозвитку особистості?», спираються на етимологію слова; 16% ліцеїстів зазначили, що взагалі не знають, що означає це поняття. Ознаками процесу саморозвитку особистості було зазначено: цілеспрямованість (зокрема, орієнтація на

Таблиця 1

№ з/п	Інтелектуальний розвиток – система «Світ–особистість»	Громадський та естетичний розвиток – система «Особистість–особистість»	Духовний та моральний розвиток – система «Внутрішнє «Я»
Траєкторія розвитку			
1.	Удосконалити знання з англійської та німецької мов, досконало вивчити всі предмети	Брати участь у благодійних акціях, імпрезах, концертах, мистецьких акціях; відвідувати картинну галерею ліцею, музеї, пам'ятні місця	Стати цілеспрямованим, упевненим, відповідальним; набути риси: доброти, витримку, терпіння, відповідальність, чесність
2.	Брати участь в олімпіадах, МАН	Познайомитися з цікавими особистостями, державними та громадським діячами	Бути активним, дисциплінованим, винахідливим, ерудованим, самостійним, зібраним, старанним, ініціативним, доброзичливим, чесним
3.	Стати першим у рейтингу групи/ліцею з навчальної діяльності	Брати участь у студіях, секціях	Уміти керувати собою – тайм-менеджмент
Результат	Здобуду якісні знання, стану студентом, компетентною особистістю, відомою людиною	Гідно відстоюватиму честь ліцею, свою позицію – достойний громадянин України, Європи і Світу, креативна, високоосвічена особистість, яка самореалізується	Подорослішаю духовно та морально

Блаженніший Любомир Гузар під час зустрічі з ліцеїстами

самовдосконалення особистості) – 23% учнів; розкриття індивідуальної неповторності особистості – 14%.

Самопізнання є необхідним не лише для вивчення себе і своїх можливостей, а й передбачає планування роботи над собою з метою самовдосконалення. Відповіді ліцеїстів на запитання «Щоб ти змінив у собі?» розподілилися так: характер – 34%; поведінку – 25%; зовнішність – 4%; негативні риси – 11%; утрималися – 12%; нічого – 14%.

Окрім того, розуміння саморозвитку як власної самотворчої діяльності не виключає доцільної, компетентної допомоги вчителів та батьків. Однак лише 44% підлітків прагнуть самостійності у здійсненні процесу власного самотворення, а інші – 24%, як засвідчують результати анкетування, готові прийняти допомогу батьків, допомогу вчителів – 28%; а 4% опитаних змінюватимуть себе за допомогою друзів.

Розглядаючи проблему саморозвитку особистості, акцентуємо увагу на таких положеннях:

- саморозвиток особистості має діяльний характер: поза бажанням і власним зусиллям у роботі над собою особистісні досягнення неможливі;

- зовнішніми факторами саморозвитку особистості є вплив довкілля та цілеспрямоване виховання.

Постає запитання: як ми можемо створити освітні умови, спрямовані на розвиток особистості?

У системі акмевищовання передусім – це:

I. *По-перше*, діяльнісний підхід:

- у сфері національно-патріотичного виховання – проведення добродчинних акцій (ярмарки, акції, майстер-класи); діалогів-зустрічей, дискусійних діалогів із державними діячами, флешмобів, інсценізацій, імпрез, інсталяцій);

- у сфері естетичного виховання – різноманітність акцій і постійне їх оновлення (виставки

художників, ліцейної родини у Картинній галереї ліцею, вечірки, вечори, свята літературної студії «Натхнення»), вистави театральної студії «Мельпомена»; дефіле зачісок, краваток, шкільної форми, виставки флористики, рушників;

- у сфері морального, громадянського виховання – зустрічі з випускниками, громадськими діячами, письменниками, поетами; імітаційні ігри, як-от: «М-18» у рамках Всеукраїнського проекту з національно-патріотичного та громадянського виховання «М-18: ми можемо більше! Вибори для дітей та молоді в Україні», акції Учнівського парламенту.

II. *По-друге*, впровадження громадсько-державної моделі управління закладом:

- відмова від авторитарності;

- партнерські стосунки (ліцеїсти – учителі – батьки – громадськість);

- толерантність;

- гуманна, психологічно-комфортна атмосфера.

III. *По-третє*, проведення тематичних годин спілкування, інтегрованих виховних годин, майстер-класів спільно з психологічною службою ліцею, батьками вихованців, фахівцями, випускниками на теми: «Сходишки до успіху», «Революційна педагогіка», «Три лайфаки ефективного навчання», «Вчимося продуктивно та ефективно», «Знання – це скарб, а праця – ключ до нього», «Здоров'я – ключ до успіху», на яких вихованці отримують корисні поради щодо підвищення ефективності навчання, ознайомлюються з правилами тайм-менеджменту; технікою «Помідора»; техніками: «Лінійка», «Метод Сократа», запам'ятовування, швидкісного читання; методом відволікань (нагромаджень) тощо. А тому ідея саморозвитку особистості має стати провідною в практичній діяльності вихователя, учителя.

Варто звернути увагу, що успішна соціалізація ліцеїстів неможлива без тісної взаємодії ліцейної родини: учителів – батьків – ліцеїстів – це одна з основних умов розвитку особистості дитини. Ще святий Августин розумів важливість батьківського впливу на долю людини й навіть суспільства, коли писав: «Дайте мені інших матерів, і я дам вам інший світ». Зрозуміло, що цей вислів є певним перебільшенням, оскільки батьківське ставлення до дітей органічно пов'язане із загальними орієнтаціями культури й власним досвідом. Отже, поряд із закладами освіти, громадськими організаціями, родина є одним із основних інститутів соціалізації особистості.

Розвитку ліцеїстів сприяють і ліцейна програма «Обдарованість» (2015 рік), і Концепція національно-патріотичного виховання «Громадянин України III тисячоліття» (Автори: Г.С. Сазоненко, кандидат педагогічних наук, народний вчитель України, директор Українського гуманітарного ліцею КНУ імені Тараса Шевченка; В.В. Стрілько, кандидат педагогічних наук, президент Міжнародного благодійного фонду імені Ярослава Мудрого, член Піклувальної ради ліцею, 2015 рік), і Концепція розвитку ліцею, які спрямовані на забезпечення життєвої

компетентності на основі впровадження нового змісту освіти, акметехнологій; виховання національно свідомого громадянина – патріота України; реалізацію власних творчих здібностей на терені дослідницько-пошукової, творчої та наукової діяльності, розвиток множинного інтелекту.

За відповідних умов кожна особистість незалежно від вихідного рівня своїх творчих можливостей піднімається на вищий рівень.

Саморозвиток забезпечує особистісне зростання, самовдосконалення. Для дослідження змістового наповнення потреби в саморозвитку ліцеїстів, усвідомленості й керованості процесу особистісних змін був проведений моніторинг «Дієвість саморозвитку особистості». Пропонуємо аналіз дослідження, в якому брали участь ліцеїсти I–III курсу (167 осіб). Ліцеїстам пропонувалося вибрати варіанти відповіді на такі запитання:

1. «Чи треба займатися саморозвитком? Якщо так, то для чого...» (див. табл. 2).

Таблиця 2

I курс	II курс	III курс	Відповіді
9,08%	0	0	треба радіти тому, що є
54%	12%	4,7%	саморозвитком треба займатися, якщо це потрібно для справи
76,6%	88%	96%	саморозвитком необхідно займатися все життя
36,2%	54,7%	67%	для особистісного розвитку та реалізації
23%	48%	56%	для пізнання себе, своїх здібностей
11%	34%	42%	щоб бути особистістю з великої літери
46%	76%	89%	щоб відповідати поставленими перед собою цілям

Ці дані засвідчують, що вже на I курсі ліцеїсти вважають важливим саморозвиток для особистісного зростання та реалізації себе як особистості. З часом у ліцеїстів зростає впевненість у тому, що саморозвитком потрібно займатися все життя.

2. «Чи займаєтесь ви саморозвитком? Якщо так, то в який спосіб» (див. табл. 3).

Таблиця 3

I курс	II курс	III курс	Відповіді
9,8%	5,6%	4,2%	мене влаштовує те, який я є
4,5%	3,45%	0%	хочу змінитися, не знаю як, не виходить
63,56%	75,92%	83,4%	намагаюся працювати над собою
22,7%	37,25%	41,85%	працюю над собою постійно

Дані таблиці 3 засвідчують, що ліцеїсти на всіх курсах прагнуть саморозвитку і самовдосконалення. На III курсі діти свідомо розуміють значення саморозвитку для досягнення життєвого успіху. Цікавою є динаміка змістового наповнення процесу саморозвитку: читання книг (20%), фізичний розвиток (4%), використання Інтернет-ресурсів (20%), міжособистісне спілкування (4%), навчання

на курсах (4%); аналіз ситуацій, відвідування музеїв, театру, читання книг, перегляд фільмів досягнення міні-цілей (10,35%), ведення особистого щоденника (3,45%). Помітно, що засоби саморозвитку досить різноманітні. Особливо нас турбує фізичний розвиток, оскільки діти мало уваги приділяють фізичному здоров'ю, а віддають перевагу Інтернет-ресурсам (спілкування в соціальних мережах, пошук інформації). На I курсі діти незосереджені на аналізі вчинків, ситуацій, проблем, а лише на III курсі вони можуть аналізувати.

З 2010 року в ліцеї здійснюється експериментальне дослідження за темою: «Теоретико-методичні умови інноваційного розвитку акмеологічного ліцею» (науковий керівник проекту Г.С. Сазоненко, кандидат педагогічних наук, народний вчитель України, директор Українського гуманітарного ліцею КНУ імені Тараса Шевченка; науковий консультант – О.І. Власова, доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології розвитку КНУ імені Тараса Шевченка). Метою дослідження є розроблення та експериментальна апробація моделі акмеологічної системи ліцею, орієнтованої на цілісний розвиток особистості обдарованих учнів. Для виміру становлення основних складових життєвої компетентності в роботі було розроблено спеціальну критеріальну мапу, на основі якої отримані результати самозвіту ліцеїстів щодо рівня розвитку в них таких компетентностей, як: самоосвітня, загальнокультурна, здоров'язбережувальна, інформаційно-комунікаційна [7]. Середні значення компонентів життєвої компетентності ліцеїстів 2012 та 2015 років навчання представлено в таблиці 4:

Таблиця 4

Ліцеїсти	Самоосвітня компетентність	Загальнокультурна компетентність	Здоров'язбережувальна компетентність	Інформаційно-комунікаційна компетентність
2012	61%	66%	65%	67%
2015	67,5%	71%	75%	73%

Дані таблиці засвідчують суттєву різницю між такими показниками життєвої компетентності учнів ліцею 2012 та 2015 р.: самоосвітня зросла на 6,5%, загальнокультурна – 5%, здоров'язбережувальна – 10%; інформаційна – 6%. Отже, спостерігаємо позитивні зміни в динаміці становлення життєвої компетентності ліцеїста, його особистісної зрілості, чому сприяють особливі освітні умови акмепростору ліцею.

За результатами дослідження можна зробити висновок, що акмеологічна система роботи ліцею забезпечує:

– успішний комфортний простір, систему педагогічної та психологічної підтримки, що сприяє особистісному зростанню;

– відповідність потребам розвитку й самореалізації особистості;

Герой України, поет Іван Драч серед ліцеїстів

- успіх у реалізації поставлених завдань;
- позитивний результат у найстисліший термін та за допомогою найменших ресурсів;
- реалізацію ідей гуманізації в організації освітнього простору та в громадсько-державній моделі управління ліцеєм;

– навчання мистецтву життя.

Український гуманітарний ліцей – це заклад педагогічної гармонії, в якому діяльність дитини супроводжується створенням ситуації успіху, яка послідовно готує її до досягнень упродовж життя. А тому проведене дослідження підтверджує, що в основі акмевиховання – розвиток та саморозвиток особистості, здатної до самостворення (тобто, свідомої цілеспрямованої діяльності щодо побудови індивідуальної траєкторії розвитку), самореалізації (досягнення суспільно визнаного результату, конкурентоспроможності, визначення свого власного кредо і життєвого стилю). Актуальним є розвиток у дітей пошукової активності, позитивного самоприйняття, а також розширення знання технології саморозвитку.

Отже, розвиток людини є результатом інтеграції акмевиховання та акменавчання – процесів, що становлять сутність акмепедагогіки.

Література

1. *Сковорода Г.С.* Твори: У 2-х томах. – Том I: Поезії. Байки. Трактати. Діалоги / Григорій Сковорода. – К.: Обереги, 2005. – 528 с.
2. *Великий* тлумачний словник української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.: Ірпінь: ВТФ Перун, 2004. – 1440 с.
3. *Сазоненко Г.С.* Освіта майбутнього: Науково-методичний посібник / Г.С. Сазоненко. – К.: Основа, 2008. – 368 с.
4. *Акмеологія* шкільної освіти: науково-методичний посібник / за заг. ред. Г.С. Сазоненко – К.: Основи, 2010. – 560 с.
5. *Сазоненко Г.С.* Компетентність в системі неперервної освіти: акмеологічна модель: наук.-метод. посіб./ Г.С. Сазоненко, В.В. Приступа. – Макарів: Софія, 2013. – 416 с.

6. *Вернудіна І.В.* Психологічні чинники успіху: спроба компаративного аналізу / І. Вернудіна // Освіта і упр. – 2010. – №2. – С. 86–91.
7. *Власова О.* Акмеологічна модель розвитку обдарованого учня як цілісної особистості / О.Власова // Психологія і особистість. – 2015. – № 2(8). – Ч. 1. – С. 230–242.
8. *Власова О.* Психологія соціальних здібностей: структура, динаміка, чинники розвитку: автореф. дис. ... д-ра психол. наук: 19.00.07 / О.І. Власова; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – К., 2006. – 44 с.
9. *Сазоненко Г.С.* Шкільна акмеологія: для кого й навіщо, або що є мірою досконалості суспільства? / Г.С. Сазоненко // Упр. освітою. – 2011. – 7 січ. (№ 1). – С. 10–14.

Анотації

Ганна САЗОНЕНКО, Наталія НЕСТЕРЕНКО **Розвиток та саморозвиток особистості ліцеїста в акмепросторі ліцею**

У статті визначено сутність і зміст особистісного розвитку ліцеїста та розглянуто актуальні проблеми управління процесом саморозвитку учня в акмеологічному просторі ліцею шляхом створення сприятливих умов життєдіяльності за інтересами, запитами та здібностями особистості.

Ключові слова: особистість, розвиток, саморозвиток, особистісний розвиток, самість.

Анна САЗОНЕНКО, Наталія НЕСТЕРЕНКО **Развитие и саморазвитие личности лицеиста в акмепространстве лицея**

В статье определяются суть и содержание личностного развития лицеиста, а также рассматриваются актуальные проблемы управления процессом саморазвития ученика в акмеологическом пространстве лицея путём создания благоприятных условий жизнедеятельности в соответствии с интересами, требованиями и способностями личности.

Ключевые слова: личность, развитие, саморазвитие, личностное развитие, самость.

Hanna SAZONENKO, Nataliya NESTERENKO **The lyceum students' development and self-development in the acmeological space of lyceum**

In this article the essence and content of the lyceum students' personality development are defined and actual problems of managing the students' self-development process are considered under circumstances of acmeological space of the lyceum by means of creating favorable options of vital function according to interests, requirements and abilities.

Keywords: personality, development, self-development, development of personality, selfishness.